

İBRÂHİM TENNÜRÎ

(إبراهيم تنوری)

(ö. 887/1482)

Bayramiyye-Şemsiyye tarikatının
Tennürîyye kolunun kurucusu,
mutasavvıf-şair.

Sivas'ta veya Amasya'da dünyaya geldi. Babası Sarrafoğlu Hüseyin Sivaslıdır. Annesi Amasyalı olduğundan Bursalı Mehmed Tâhir onun Amasya'da doğduğunu söylerse de (*Osmanlı Müellifleri*, I, 49) diğer kaynaklarda Sivas'ta doğduğu kaydedilmektedir (meselâ Lâmiî, s. 688; Taşköprizâde, s. 232). İbrâhim Tennürî aile çevresinde başladığı öğretimine Konya'da devam etti. Müderris Sarı Yâkub Efendi'den icâzet aldıktan sonra Kayseri'ye giderek bir süre Huand (Hunda) Hatun Medresesi'nde müderrislik yaptı. Enîsî onun Şâfiî olduğunu, medresenin vakfiyesinde müderrislerin Hanefî mezhebinden olmasının şart koşulduğunu öğrenmesi üzerine müderrisliği bıraktığını söyler (*Menâkıb-ı Akşemseddin*, s. 107-108). Bu yıllarda tasavvufa yönelen İbrâhim kendisine mânevî ilimleri öğretecek bir müşşid aramaya başladı. Önceleri Safeviyye tarikatının merkezi Erdebil Tekkesi'ne gitmeye niyetlenmişken Akşemseddin'in şöhretini duyunca Beypazarı'na geçerek kendisini ziyaret etti ve onun dervişi oldu. Akşemseddin'in Hamza eş-Şâmî, Abdürrahim Karahisârî, İskilipli Muslihuddin Halîfe gibi halifeleriyle birlikte halvete girdi; seyrü sülûkünü tamamlayarak hilâfet aldı. Enîsî, İbrâhim Tennürî'nin "Karaman oğlu kavgası" zuhur ettiği sırada hilâfet aldığını kaydeder. *Menâkıb-ı Akşemseddin*'i neşreden Ali İhsan Yurd ise onun seyrü sülûkünü 847-848 (1444-1445) yılları arasında tamamlamış olabileceği görüşündedir (*Akşemseddin*, s. CIII). Hilâfet aldıktan sonra Akşemseddin'in emriyle tekrar Kayseri'ye dönerek irşad faaliyetine başlayan İbrâhim Tennürî 887 (1482) yılı sonbaharında vefat etti. Türbesi, kendisinin yaptırdığı söylenen Şeyh Camii'nin batı tarafındadır. Ölümü için, "Şüd hemîşe merkad-i vey menzil-i rûhânîyân" mısraı mücevher tarih olarak düşürülmüştür.

İbrâhim Tennürî'nin kurduğu Bayramiyye-Şemsiyye tarikatının Tennürîyye şubesi oğulları Ali, Lutfullah ve Kasım tarafından sürdürülmüştür. Tarikat, XVI. yüzyılda İstanbul'da Ebüssüüd Efendi'nin babası İskilipli Şeyh Muhyiddin Muhammed Yavsî tarafından temsil edilmiştir. Şeyh Kasım'ın halifesi Mecdüddin İsâ-

nın oğlu ve müridi İlyas Saruhânî'ye (İbn İsâ) Tennürîyye'nin İseviyye şubesi nisbet edilirse de bu şube devam etmemiştir.

Mürşidi Akşemseddin gibi İbrâhim Tennürî'nin de hem ruhî hem bedenî hastalıkları tedavi ettiği. Tennürî lakabını, bir ara içine düştüğü "kabz" halinden kurtulmak için şeyhinin himmetiyle geliştirdiği tedavi usulünden aldığı rivayet edilmektedir. İbrâhim Tennürî kabza düşenleri sıcak bir tandıra (tennûr) oturup terletiyor, bir taraftan da bol su içirmek suretiyle tedavi ediyordu. Gerek menâkıbnâme metninde yer alan "kabz ve bast" kelimelerinden gerekse Akşemseddin'in, "Bu âdeti terkeyleme ve dervişlere dahi ettir" şeklindeki emri üzerine bunu dervişlerine de uygulamasından, bu usulün mânevî sıkıntılarını giderilmesi için tatbik edildiği mânasını çıkarmak mümkünse de bunun tasavvufun ruhuna uygun bir uygulama olmadığı açıktır. Menâkıbnâmedeki ifadeler, kabızlık hastalığına tutulmuş olanların bir tandır üzerine oturup terletilmek suretiyle şifaya kavuşturulması şeklinde de anlaşılmış ve İbrâhim Tennürî'nin tıp ilmiyle de meşgul olduğu ileri sürülmüştür.

Akşemseddin'in İbrâhim Tennürî'ye büyük değer verdiği ve kendisine başvuran bazı tâlipleri ona gönderdiği bilinmektedir. Akşemseddin'in vefatından sonra küçük oğlu Hamdullah Hamdi de rüyasında babasından aldığı bir işaretle Kayseri'ye giderek İbrâhim Tennürî'nin yanında seyrü sülûkünü tamamlamıştı.

Şiirle de meşgul olan İbrâhim Tennürî, Yûnus Emre tarzındaki manzumelerinde "Âşık" mahlasını kullanmıştır. Bu manzumelerinden birkaçı ilâhî şeklinde bestelenmiştir. Mevlid merasimlerinde kaside olarak okunan, "Kahrın da hoş lutfun da hoş" nakaratlı ilâhisi günümüzde de sevilerek icra edilmektedir. "Hak bir gönül verdi bana / Ha demeden hayrân olur / Bir dem gelir şâdî bulur / Bir dem gelir giryân olur" dörtlüğüyle başlayan on sekiz kıtalık ilâhisi ise Ahmet Hatiboğlu tarafından bestelenmiştir.

Eserleri. 1. *Gülzâr-ı Ma'nevî*. Enîsî'nin bildirdiğine göre Akşemseddin'in komşularından birinin torunu kendisine mürid olmak istemiş, şeyh bu sırada hayli yaşlı olduğundan onu Kayseri'ye İbrâhim Tennürî'ye göndermişti. Tennürî de huzuruna çıkan yeni dervişin eline eserin ilk cüzlerini vererek kerâmet göstermişti. Aruzun "mefâilün mefâilün feülün" vezniyle kaleme alınan kitap Yazıcıoğlu'nun *Muhammediyye*'si tarzında tertip edilmiş-

tir. Eserde abdest, namaz, zekât, oruç gibi ibadetlerin dinî ve tasavvufî mânaları açıklanmış, bunlarla ilgili âyet ve hadisler nakledilerek yorumları yapılmıştır. 5140 beyitten meydana gelen, Ali Rıza Karabulut ve Ramazan Yıldız tarafından *Gülzâr-ı Ma'nevî ve İbrâhim Tennürî* adıyla neşredilen (Ankara 1978) eser üzerine Semiha Kiraz yüksek lisans (*Şeyh İbrahim Tennürî ve Gülzâr-ı Mânevî-İnceleme, Metin, Tıpkıbasım*, 1991, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve Mustafa Fidan doktora çalışması (*İbrahim Tennürî, Gülzâr-ı Mânevî-İnceleme, Metin, Sözlük*, 1995, EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) yapmıştır. 2. *Gülşen-i Niyâz*. Müellifin, İbrâhim mahlasının kullandığı yaklaşık 2500 beyit ihtiva eden gayri mürettep divanıdır (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3791). Eser, Rasim Deniz ve Ali Rıza Karabulut tarafından seçmeler yapılarak *Şeyh İbrâhim Tennürî Divanı Gülşen-i Niyâz'dan Seçmeler* adıyla yayımlanmıştır (Kayseri 1983).

BİBLİYOGRAFYA :

Enîsî, *Menâkıb-ı Akşemseddin* (Ali İhsan Yurd, *Fatih Sultan Mehmed Hanın Hocası Akşemseddin: Hayatı ve Eserleri* içinde), İstanbul 1972, s. 107-116, 138-139; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 688-690; Taşköprizâde, *eş-Şekâik*, s. 232-234; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 247-248; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1504; Sarı Abdullah Efendi, *Semerâtü'l-fuâd*, İstanbul 1288, s. 145; Harîrzâde, *Tibyân*, I, vr. 173^r; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, II, 265; *Osmanlı Müellifleri*, I, 49; Ahmed Nazif, *Kayseri Meşhurları* (nşr. Meserret Dirîöz - Haydar Ali Dirîöz), Kayseri 1991, s. 13-17; Sadeddin Nûzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1936, I, 122-127; Vasfî Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, Ankara 1968, s. 115-118; Abdullah Satoğlu, *Kayseri Şairleri*, Ankara 1970, s. 26-30; Ali İhsan Yurd, *Fatih Sultan Mehmed Hanın Hocası Akşemseddin: Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1972, giriş, s. CI-CV; Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 248-249; Ali Rıza Karabulut - Ramazan Yıldız, *Gülzâr-ı Ma'nevî ve İbrâhim Tennürî*, Ankara 1978, s. 7-73; ayrıca bk. tür.yer.; Abdullah Uçman, "İbrahim Tennürî", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul 1986, III, 42-44; Müjgan Cumbur, "İbrâhim Tennürî'nin Âşık Mahlâslı Şiirleri", *Erciyes Yöresi Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnoğrafya Sempozyumu*, Kayseri 1991, s. 47-54; M. İlyas Subaşı, *Kayseri'nin Manevî Mimarları*, Ankara 1995, s. 160-168; Emir Kalkan, *Kayseri Şairleri*, Kayseri 1996, s. 11-13; M. Fatih Köksal, *Kayserili Divan Şairleri*, Kayseri 1998, s. 37-52; Ali Rıza Önder, "Şeyh İbrahim Tennürî", *Erciyes (Kayseri Halkevi Dergisi)*, V/64, Kayseri 1946, s. 37-38; Mehmet Çayırdağ, "Şeyh İbrahim Tennürî Evladına Ait Şecere (Sofra) Bulundu", *Erciyes*, III/25, Kayseri 1980, s. 1-3; a.m.f., "Şeyh İbrahim Tennürî'nin Yaşadığı Devir", a.e., VI/71 (1983), s. 7-11; Abdülbâki Gölpınarlı, "İbrahim Tennürî", *TA*, XX, 10; "İbrahim Tennürî", *TDEA*, IV, 331; Zehra Öztürk, "Hamdullah Hamdi", *DİA*, XV, 452.

